

Seese-Seese

POLAAR

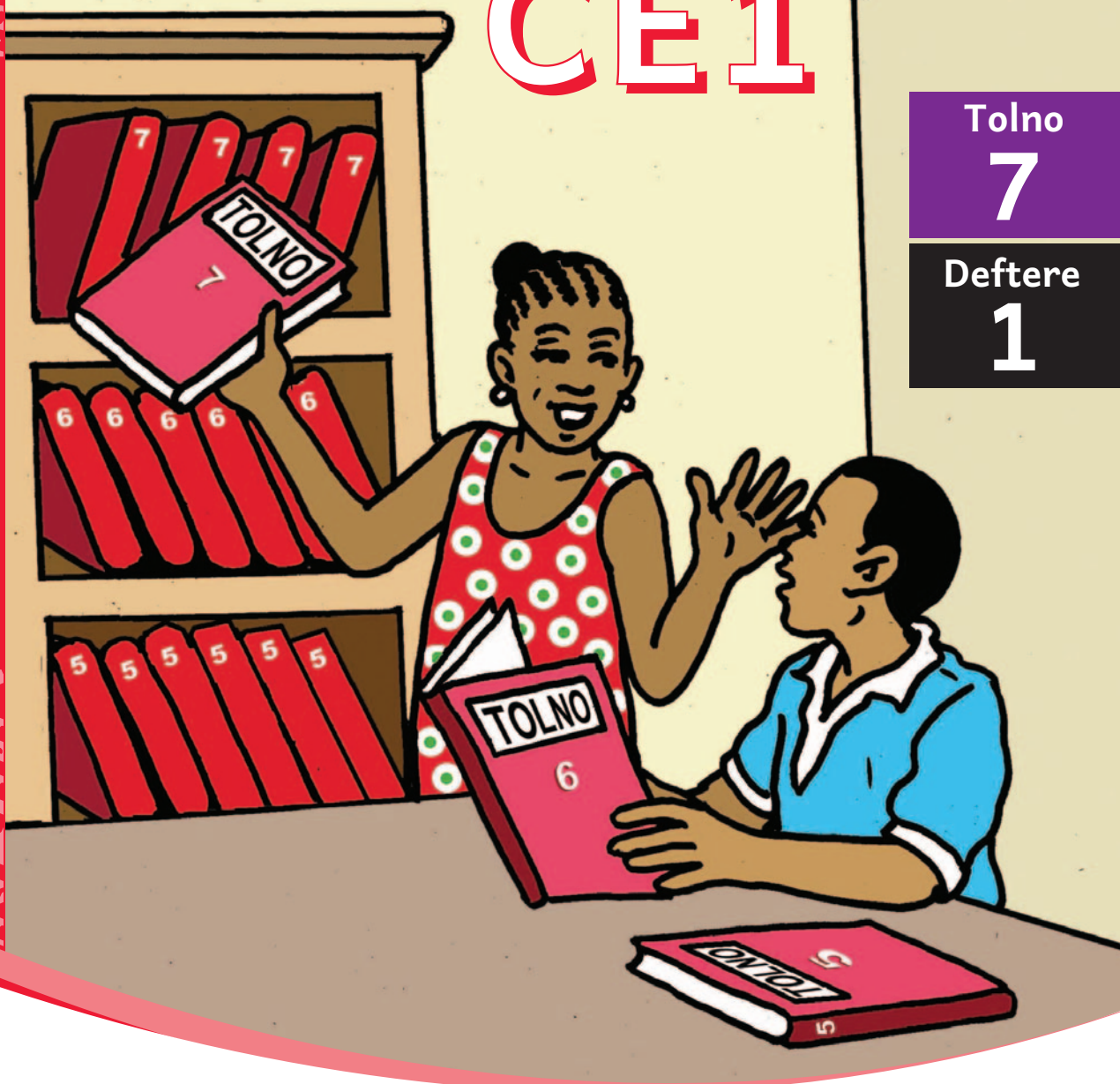
CE1

Tolno

7

Deftere

1

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Vente interdite

République du Sénégal

Ministère de l'Éducation nationale

Pulaar

Seese-seese

Tolno 7 Deftere 1

Édition 2019
Réimpression 2020

Avis de droit d'auteur : ©2016–2021 projet Sénégal Lecture Pour Tous pour l'Agence des États-Unis pour le développement international (USAID), contrat USAID n° AID-OAA-I-14-00055/AID-685-TO-16-00003, géré par Chemonics International. Tous droits réservés. Cette aide provient du peuple américain et est financée conjointement par l'USAID et le gouvernement du Sénégal.

Ce travail est disponible sous la licence Creative Commons Attribution 4.0 IGO licence (CC BY 4.0 IGO) <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/igo>. Sous cette licence, il est accordé le droit de copier, de distribuer, de diffuser et d'adapter ce travail y compris à des fins commerciales selon les conditions énoncées de la licence CC BY.

Loowdi deftere ndee

Ndew, cukalel dewel pinngel 4

Wojere e Jinne Kiyaafi 16

Nehdi Jam 28

Danngal Ñokor to Fuuta 40

Ndew cukalel dewel pinngel

Ko **siimtete** doo koo waɗnoo ko leegal bi'eteengal Jakaaw. Njoyo jiidube yumma e baaba ngonnoo : Latiir, Bukar, Tenej, Kemes e Ndew kooda oo. Ndew noon ko joom hoore burɗo finde e maɓɓe. Ñalawma gooto Latiir, Bukaar, Tenej e Kemes mbi'i ne yeewoya ledde e bibbe ledde nder ladde.

Ndeen be njahii haa booyi, miñiibe Ndew rewi e maɓɓe. Ko doon Latiir mawniibe oo soynii mo wi'i : « Hee ! Ndew, hoto rew e amen rutto galle. »

Ndew jabaani nande duum. **Ñeekiti-ñeekiti**, omo yahra seese caggal maɓɓe. Nde be tintata mo, tawi be ngodɗii no feewi, be ɗacci mo o yahdi e maɓɓe. Ndeke ko Ndew rewi e caggal maɓɓe koo fof hofii leggal haa feewnii heen laaɳal e kural. Sukaabe bee ina njaha, ina njaha haa naange muɗi e nder ladde Jakaaw ndee. Ko doon be mbaɗɗi **renjku** e suudu **wooturu** e hakkunde huɗu, be piibi waalde doon.

Mawɗo gooto, debbo nayeejo ian joodinoo e sara suudu nduu.
Ndeew salminiri mo nehdi e newaare.

Mawɗo oo wi'i mo : « Binngel am, mbele oɗon nganndi ɗoo ? »

Ndeew wi'i mo : « Alaa **neenooy** am, ɗoo woni hol toon ? »

O wi'i mo : « ɗoo woni hodorde **laadoori tookaandi** ndii. Ko e hakkunde
huddu hee ndi hodi. Kala gaynaako meednoodo birde ɗoo, ndi ñaamii
ɗum. So on ɗaaniima, maa ndi ar e suudu mon ñaamde on. »

Ndeew wi'i mo : « Hol no ndi anndirta amin ɗoon ? »

- Kala naatɗo ɗoo ndi anndat, sabu andi jogii ganndal mum.

Ko ɗoon Ndeew anndi wonde saɗeende wadii.

Addanaani mo hulde walla **jaakde**. Kono o wiyaani mawniraabe makko
ɓee **ndiga**.

Ko noon Ndew yahri to nayeero oo naamnii mo so omo jogii nguru nagge tiidngu. Nde o rokki mo nguru, o wadi ngu heddaawo e damal suudu ngal. Ko doon o fuddii daanaade mbela omo waawa waalanaade laadoori ndii jamma oo. Kono, hade makko daanaade, tawi o wi'ii mawniiko'en bee yo pindin mo so kenal kal **mooyii**. Nde o **hijitii** o habbitii nguru nagge nguu haa tiidi. O wadi feere haa o feri sereendu do kural laañal ngal rewi. Duum fof mawniraabe makko bee ne e **foyngol**. Bee ne kara, beya ne koyda. Gooto e mabbe kala o foodtani dum suddaare mum. Duum fof ko aade hoto gooto e mabbe finde hula. Nde o haljiti ndee, o nanii laadoori ndii ne ara. O hebli kure makko ngam **joodtoranaade** ndi.

Laadoori ndii fuddii yimde ne wiya : « Hey hey, holi wonbe doo ? »

So a yi'i ndi, ko laadoori tookaandi mawndi, timmundi haa wadi ceede.

Ko doo Ndew jaabii wi'i ndi : « Amini, hol to biido nii oo woni ? »

- Miin **joom suudu** nduu !

- No mbiyete-daa ?

- Ko miin woni laadoori tookaandi, kala mo taw-mi doon mi ñaamete.

Ndew wi'i mo : « Yetto, mido ni doo.»

Ndeen ndi badiima damal ngal tan, Ndew fetti kural laañal gootal ngal rewi e **sereendu ndu** o wadnoo nduu. Duum fof dey mawniraabe bee ne kara. Nde kural ngal yuwi laadoori ndii tan, doon e doon ndi maayi. Ndi wi'i e leydi ndii but. Ndew rewni leggal e sereendu nduu dillini, dillini laadoori ndii ne wi'i **selew**, hay batte dillaani. O anndi **tigi** feere makko moyyii.

Ko doon tan Ndew findini mawniraabe **mum** bee.

Latiir ! Bukar ! Tenej ! Kemes ! Ngummee ! Pinee ! |Pinee !

Nde be pini, kulol jaggi be, mbi'i mo :

- Ko woni ?

- Ngummo-dee tan !

Nde be ngummii tan be nji'i laadoori ndii, endi wi'i **loy** e koyde mabbe.

Be mbi'i mo :

- Hol mo wari ndii laadoori mawndi ?

O wi'i be : « Njaawno-dee nduttinen ndi ngaska mayri. Maa ndi haalan on hol barɗo ndi ? »

Mawniraabe nayo bee, gooto fof tammbii bannge, ebe ndaasa laadoori ndii, be paari ndi ngaska mayri.

Joo e joo fof, be **nduybi-nduybina** be njana sabu teddeendi laadoori ndii. So be njanii kadi be ngummitoo. Ko noon be ngoori haa be nawti laadoori ndii to ngaska mayri. Ndeen be kaljitii, hakkillaaji ngarti, be njokki **bolol** mabbe.

Janngo e muudum, debbo laadoori ndii wi'i bibbe bee njahen njiiloyo-ɗen baaba mon sabu o **joftaani** jamma beetɗo oo. Doon tan bibbe laadoori ndii naati e ladde alaa fof ɗo koyɗe maɓbe keddi. Be cooyinii ngaska tan be ndogi be tiindii e mum. Nde be njettii, be tawi andi nder tullinii e mawnugol mayri. Be ngoni e wullude : « Baabi amen maayii ! » Gooto e maɓbe wi'i be : « Bojji ñawndataa hay dara ! Njiiloyo-ɗen bardo mo oo. » Godɗo oo wi'i : « A haalii goonga, pulaar wi'i : “ So ndiyam rufii, **boftotaako.**” » Miñiibe oo wi'i be : « Kaan wonaa goonga. Eden mbaawi yooɗtude kay. Njiiloyo-ɗen **badam boniijo** oo. » Doon e doon be carondiri e ladde ndee. Gooto fof yahri bannge. E ganndal makko, Ndew tini ebe na njiiloo be, o wi'i mawniraabe makko bee : « **Mbaylo-ɗen** ngonten lekkuule. » Ladde fof wonti lekkuule, bibbe laadoori njiilii haa tampi, leli e les lekkuule ɗaanii. Ko noon Ndew e mawniraabe mum bee ndaɗiri.

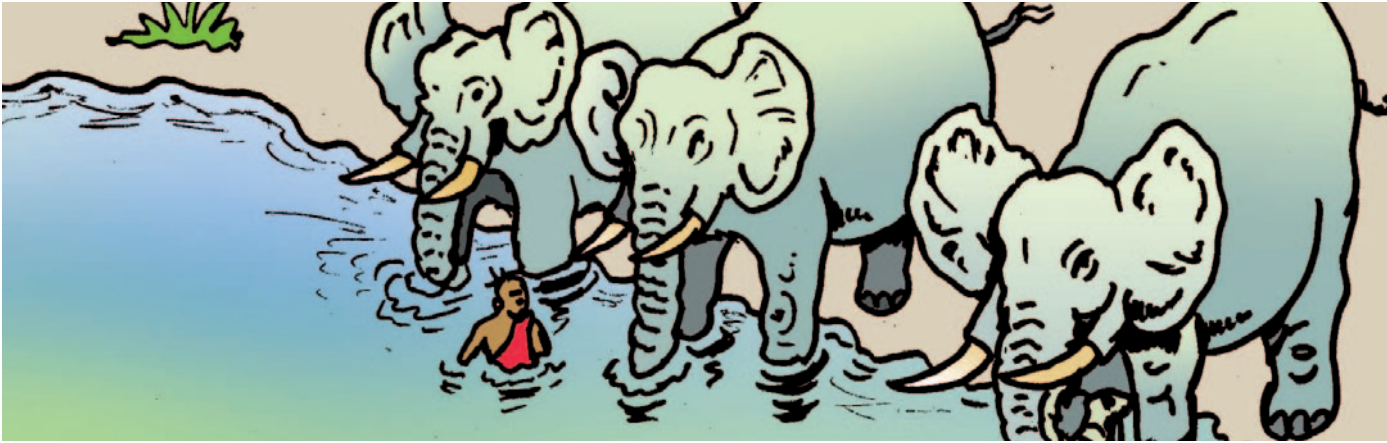
Lofu njuutngu nguu wadii haa be domdi **domka** mawka ngonduka e heege kam e tampere. Ko doon be coynii weendu, be ndogani ndu. Nde be njettii, be mbi'i Ndew yo jol e mayru **ñedana** be ndiyam bawdi ko kañum heedti e cukaagu.

Ndew wi'i be :

- Mbele maa on mballu am haa mi yalta e nduu weendu luggidndu ?

Be mbi'i : « Eey eey, maa min mballe kay. »

Nii woni Ndew joli e weendu nduu, o ñedi ndiyam o yarni be kambe fof. Ndeen be domditii, be njahi be ngoppi Ndew e nder weendu luggidndu nduu. Be kooti galle. Booytaani seeda, ñiibi ngari yarde e weendu nduu. Ngidiiba baa yari yahi. Dimma baa ne yari ko heewi kañum ne yahi. Tataba baa yari haa ba modori Ndew. Yiiyam dam **siryi** e hufo fudko e daande weendu nduu.

E oon sahaa, mawniraabe Ndew nayo bee njetorii galle juude **bole**. Wonaa ledde, wonaa bibbe ledde ko be ngartiri, so wonaa bojji **caftudi**. Be ngandini galle oo wonde Ndew ko ko majji e ladde hee. Ko hono nii **kabaaru** oo sarorii e wuro ngoo. Wuro fof nanondiri wonde yo be njah be njiiloyoo Ndew. Dendum sukaabe njoyo bee e sehil mum, kañum'en ne njiiloyii. Tampere ndee muusi haa, **kambe** fof be mbaftindi fooftaade e sara weendu wooturu.

E jonnde ndee, be coppo ledde kewe be peewni **coorumbe**. Ndeen dendiibe oo wuttii coorumbal ngal tan, woodi ko haali e weeyo ngoo. Ko dum doo dum wi'i : « Oo doo guttufo coorumbal ngal, ko dendi amen. Ko mawniraabe am ngoppi mi nder ladde, e weendu nduu, ñiiwa modi mi. »

Ko woni ko dum hulbinii, hay gooto yiyaani hay ko nanndi e nedfo.

Cukalel ngel dogi hucci galle, o totti baaba mum Ndew'en coorumbal ngal. Oon ne nde wutti coorumbal ngal tan, daande e nder weeyo ngoo kadi arti. Baaba oo, totti ngal yumma oo ne wutti ngal, tan kebtini kadi daande ndee. Baaba mum Ndew haalani wuro ngoo fof. Doon tan, **dendiibe** oo kam e sehil mum nduttitii ladde. Booytaani mum tan, be potti e ñiibi nayi be naamndii di : « Ee hey mon ñiibi, ee hey mon ñiibi, on njiyaani **banndon** modɗo Ndew oo ? »

- Hee minen dey ko ndiyam bolam tan min njari.

Be njawti seeda, be **kawri** e ñiiwa mawba baa be mbi'i ba : « Ee hey maa ñiiwa, a yiyaani toon banndon modɗo Ndew oo ? »

- Modi hol duum ?

- Modi cukalel biyeteengel Ndew ngel ?

- Miin dey ko mi **kellifaado**, ko ndiyam bolam njar-mi.

- Alaa ñiibi godɗi ngonni yeeso ?

- Ii ! mi **laabaaka** dey ! Bennee yeeso yeewon.

‘Be **nduntii** ba tan, be nani huunde ne wiya : « Udditee reedu mabba bannge ñaamo ngoo mbido mi toon. » Ko noon sukaabe dido bee mbaɗi feere haa lelɓi ñiiwa baa. Nde be ngudditi reedu ñiiwa baa bannge ñaamo be tawi toon Ndew. Ko nii be njaltiniri mo, be **kootdi** wuro. Nde be njettii, be tawii wuro ngoo fof ne teertii be hono no laamɗo teertortee nii. Nde o yettii o salmondiri e maɓɓe o jaarnii be. Nde o haalani be do o rewɗaa doo fof, gooto e maɓɓe kala fawi junngo e hunuko. Gooto fof ina naamnoo mo, kala ko o naamnaa o jaabtoroo ɗum no haanirta nii.

Ko nii Ndew cukalel keewngel hakkille ngel yahri. O danndii mawniraabe makko e mbaroodi tookaandi ndii, e biɓɓe mum, o danndi hoore makko e ballal dendiiiko e sehil mum.

Mawniraabe makko bee mbaajaa, njenna, be **njanɗaa najoore** sabu ngañgu maɓɓe.

‘Dum doo ne waawi jannginde en ko pulaar wiyata koo : « Yo mawbe **njurmo** sukaabe, sukaabe **kormoo** mawbe. »

Adapté de : *Katitu Momambo, L'Histoire D'une Petite Fille Très Intelligente*
Author-Traditionnal San story - Translation-Berthelot Paul (Bruno) and Translators without Borders
Illustration -Manyeka Arts Trust - Langage -French - Level-Read aloud - ©Manyeka Arts Trust 2014
Creative Commons : Attribution 4.0 - Source www.africanstorybook.org - Original source www.manyeka.co.za

Naamne

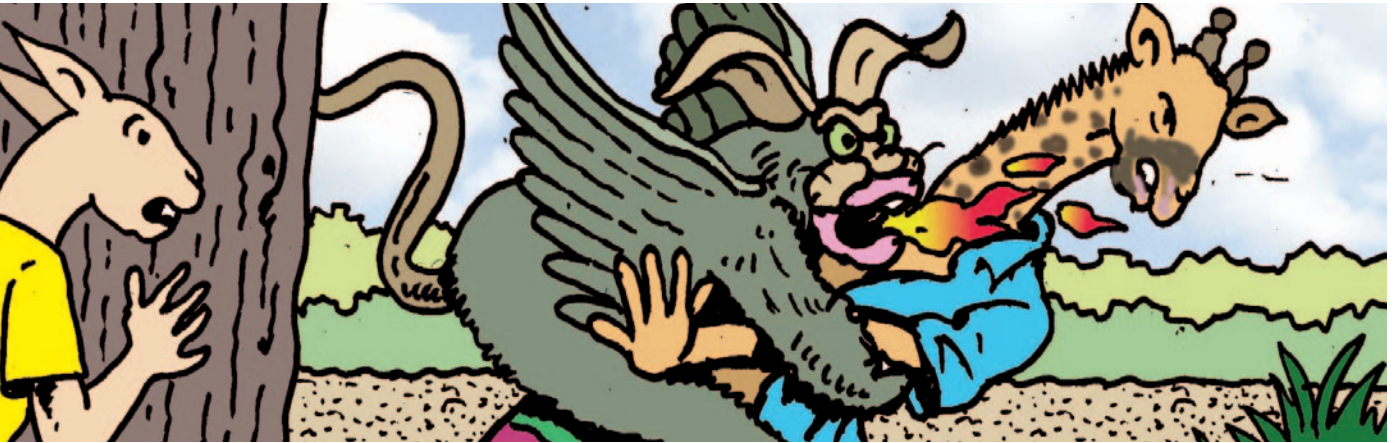
- 1 Hol jaltindo Ndew e reedu ñiiwa baa ?
- 2 No foti mawniraaɓe worɓe Ndew jogii ?
- 3 Mbele coorumbal guttanoongal ngal ko Ndew yejjitnoo ngal toon ?
- 4 Hol no njiiru-ɗaa baɗal mawniraaɓe feewde e miñum'en ?

Wojere e Jinne Kiyaafi

Wojere e Jinne Kiyaafi

Ñalawma gooto, Wojere ina yahndotonoo e ladde ngam yiilanaade sukaabe mum ko ñaami. O **hiiri** haa laawol ngol majjiri mo sabu tobo e nibbere. Nde o yahi haa o tampi, o anndi **feere** alaa, o sori e les **cate** lekki njannooki ngam waalde toon. Boyaani tan, wojere nani gulaali, o ummii y'eewde ko kewi. O yi'i **Njabala** ina doga, ina woodi ko yaawi ko rewi e mum, hunuko mum ina yaaji. Wojere yi'ii gite dee ina kubba, noppi ñii ina portii, o rewi heen, mbela omo annda hol to ñe mbattintoo. Kono, ko Wojere yaawi yaawi koo fof tampii sabu dogdu yaawndu ndu ñe ndogatnoo.

Nde booyi seeda, wojere sooyinii ñum ina nanndi e ko diwata, e ñum **huufi** Njabala. Kulol nanngi mo haa omo siñña, kono hadaani o rewi heen haa o yi'i e ñum diwi, e ñum naati e luuro bokki. Wojere **naji**, ruttii ina hoota, fotti e **Kooba**, o haalani ñum ko o yi'i koo, o gasni o naamni ñum :

- Ngal kullal, hol no ngal wi'etee ?
- Ñum wonaa kullal, ko Kiyaafi, jinne mawdo gondo e ladde ndee.
- Hol no o dadortoo ?
- Ina jogii sahaa, ko ndeen tan o yaltata.

Weeti, haa naange fudi, Wojere hooti hodorde mum, kono hakkille mum ina jiiḃii. Tampere nde o waaldi ndee nanngii mo, o ḃaanii, haa ḃooyi tan o wulli daande dow. ʼBiḃḃe makko e debbo makko ngari taarii mo ina naamnoo mo ko kewi. Debbo o wi'i : « Hol ko waḃi mbaal-ḃaa ladde hanki, haa ko aḃa fina aḃa wulla ? »

Wojere jaabii : « Mi hiir ladde haa mbattindii-mi **weemde** laawol. »

ʼBiḃḃo afo oo wi'i : « Mbele ko a najḃo e jamma hee ? »

Baaba makko jaabii : « Jinne mawḃo gonḃo e ladde ndee taw-mi ina wara Njabala warngo ngo yooḃaani. »

Wojere siimtani ḃe ko yi'i koo, kamḃe muum ḃe kuli haa gooto kala fiyi junngo e hunuko. ʼBiḃḃo debbo oo wi'i : « Baaba, ndeen ladde **hoolnaaki**, hoto reftu ḃoon muk. »

Wojere wi'i ḃiḃḃe ḃee : « En njiidaa miijo, sabu won ko njiḃ-mi o waḃana mi. »

Gorgol Wojere jaabii : « Jaraani, kala ko mbaaw-ḃaa toon yeewde, fittaandu ḃuri ḃum. »

Debbo oo fawi heen : « No oo jinne siforii nii, kala mo o fotti, alaa baawḃo wallude ma. »

Wojere wi'i : « Mi nanii haala mon, kono ko njiilotoo-mi koo, ko nafoore boje kala. »

Nde jamma **feccini**, Wojere **sortorii** seese, fa'i to jinne too.

Feccere jamma, nde wojere yahata to bokki too, o fotti e Kooba e laawol ngol. Kooba baa wi'i mo : « Banndi am, ko njahataa e ndee nibbere e nder ndee ladde ? »

Wojere wi'i : « Kiyaafi njiiloytoo-mi, sabu won ko njid-mi ñaagaade mo. »

Kooba jaabii : « Mi sikku ngon-daa ko e **wartaade**, so a yettiima, o war maa. »

Wojere wi'i : « Mbida anndi to ndewat-moo-mi haa o wada ko njid-mi koo. »

Kooba wi'i : « Mbele ada jogii **ñawndorgal** walla **cefi**. »

Wojere jaabii : « Mi alaa didi dii kala, kono, ko e hunuko am ko puuntirat-moo-mi. »

Wattan oo, Wojere wi'i : « A yidii mi **dada**, kono mi yahii sabu sahaa Kiyaafi yaltata oo heedii. »

Kooba woyi wi'i : « Mbiɗo anndi ko hannde mbayrat-mi yiide ma ; yah, kono hoto **peeje** maa puunte. »

Wojere waynondiri e Kooba, dogani bokki kono o tawi Kiyaafi yaltaani, o **aani**. O yirlii bokki kii, kono o yi'aani luuro ngoo. O mijii so tawii o faayondiraani bokki kii, walla so tawii ki udditto e ki uddoo. O mijitii wonde Kiyaafi ko ko yalti artaani tawa, walla nani e nder luuro ngoo. Doon e doon, bokki kii dilli, ki udditii, Kiyaafi feeñi, wojere wi'i **saddet e leydi**.

Kiyaafi ndaari Wojere e pamaram mum, yurmii dum, oon sahaa Wojere ina lelii e leydi, ina siñña. Kiyaafi ko gite bodeeje jogii, banndu mum ina wadi leebi, bibje mum ina njuuti, hunuko mum yaaji. **Tagoodi** makko weebaani **sifaade** sabu hay gooto anndaa ko o nanndata **ɲari**. Ko o kullal joggingal doole, jaawngal no **majaango**, bonngal. O ndaari Wojere ko juuti, o wi'i : « Aan woni hol oon ? Ko yeewataa e damal galle am ? »

Wojere **manti** mo : « Ngar-mi ko salminde ma, aan laamɗo ladde ndee. »

O fawi heen : « Ko aan reenata kala kullal koɗngal e ladde ndee, aan waawi mbaroodi te a nawdetaake e cewngu. »

Kiyaafi weltii sanne, artiri gite mum, yirli hoore mum e bibje mum wa'i no gamoowo nii. Wojere fawi heen : « Kala mo sooyni maa hulat, to ndew-ɗaa, kulle mum **cuudoo**, hay gooto yawaaki ma. »

Bernde Kiyaafi **heccidii**, o wi'i Wojere : « Mi meedaa nande hono kaa haala, kono a haalanaani mi ko njiiloto-ɗaa. »

Wojere badtii mo, wi'i : « Mbiɗo dañi **mette**, kulle ina tooña mi sabu **ngaandi** am ina famɗi. »

Kiyaafi furii mo, jaabii mo : « Ko njid-ɗaa so tawii ngaandi maa ina famɗi ? »

Wojere ɲaañii hoore wi'i : « Njid-mi ko beydanaa kam ngaandi am ndii mbele mbedu bura ɲoyɗe kulle dee muum. »

Kiyaafi wi'i Wojere : « Duum ina gasa, kono maa mi beta ganndal maa haa mi haljita. »

Wojere woni e hedaade mo. Kiyaafi totti mo **faandu**, horde e sawru. O wi'i : « Njid-mi ko kebbinaa faanduu nduu kosam kooba, horde ndee yo nde heew colli tokoosi. » O fawi heen : « Yiilo ngooroondi potndi e sawru nduu, ndenndinaa fof ngaddanaa kam. »

Wojere hocci kaake mum, yahi ko juuti, ɲaani hoore, diirani galle mum. E laawol ngol, omo miiɲo no timminirta **faandaare** makko. Nde o yettii galle makko, **besngu** nguu jabɓii mo sabu **ɗaminaade** won ko o addori. O jippini kaake ɗee tan, yaakaare besngu nguu boni sabu hay dara alaa ko woni e majje.

Debbo oo wi'i : « Ko ɗum tan wadnoo ndutti-ɗaa e ngal kullal **kaawningal ?** »

Wojere wi'i : « Kiyaafi wi'i yo mi ɲoog faandu nduu haa heewa kosam kooba, horde ndee ne haa heewa colli tokoosi. » O fawi heen wonde yo mi addu **ngooroondi** potndi e nduu sawru.

Afo oo wi'i : « So a nawii ɗum kala baaba, hol ko ndaɲataa heen ? »

Wojere jaabii : « Ndeen Kiyaafi maa o beydan am ngaandi am haa mi bura kulle ɗee fof ɲoyɗe. »

Ɓidɗo debbo oo wi'i : « Duum weebataa baaba, sabu Kooba ina heewi doole, ruttii ina fetta. »

Gorgol oo fawi heen : « Ngooroondi ina **soppa**, fawii heen kadi ina wadi **tooke**. »

Nde Wojere hentotoo gorgol mum, ina **dimmbina** laaci e hoore.

Nde be ngasni haalde, Wojere wi'i be kaalii goonga, kono yo be **eto** tan.

Debbo oo wi'i : « So en mbanjii dum, Kiyaafi maa o beydu ngaanndiiji men. Wojere wi'i debbo mum : « Ko goonga, tawde enen kala ko en boje, ko enen ndenndata **nafoore** ndee. »

Gorgolaado oo wi'i : « Dum noon, nodden boje fof, ndenndinen miijooji men. »

Wojere renndini mawbe boje kala, o **laabani** be ko Jinne Kiyaafi haali koo e ko fawi heen koo. O beydi heen wonde gooto kala yo haal feere nde jogii ngam hebbinde bidonj oo e faandu nduu.

Gooto e mawbe bee wi'i dum : « Ina weebi, yo be tawoy colli dii to cikotoo doo be kulbina di.

Woodi biido : « Duum ko feere, kono hono noon, edi mbaawi **boccitaade** di ndiwa. »

Wojere yetti konngol : « Mbaden feere haa di naatna koye majji e nder faandu nduu. » Gooto kala ndaari keddiido oo, be ndimmbini koye ellee wiyoo be min njabii. Wojere naamndii be hol no be kebbinirta horde ndee kosam Kooba.

Woodi biido : « En yeewat Kooba **besba**, biren ba. » Goddo jaabii : « Ndeen feere **hawraani** sabu Kooba ina metti nanngude, rutti ina heewi doole. »

Gooto e mawbe bee wi'i : « So goonga, en ngalaa doole bawde nanngude kooba, so wonaa kabben ba haa ba tiida. » Wojere wi'i : « Eden mbaawi funtude ba haa keben kosam tawi en tampaani. » Boje dee mum njaabii wojere : « Njid-daa ko tampinde min, kono ko aan buri annude ko naamndoto-ɗaa koo.»

O wi'i be : « **Kaaldigal** ngal ina adda wasde **juumde**. » O fawi heen : « Jooni ko ngooroondi ndii heddii, hol no ndañirten potndi no nduu sawru ? »

Mawdo gooto e boje dee jaabii : « Ngooroondi **welaani yiiyam**, ina yaawi, ina nata tee tooke mum moyɗaani. »

Mawdo goddo wi'i : « **Safaara** ngooroondi kam, ko fewjude tan haa ndi natta ɗatde. » Wojere wi'i mo : « Jooni fof timmi, yeewoyen colli, kooba e ngooroondi. » Woodi naamndiido mbele ko kambe kala njahdata ngam yeewoyde ndi.

Wojere jaabii : « Miin tan e goddo yonii, so en njahdii enen fof, hay gooto suusataa en. »

Boje keddiide dee mbaadi mo e wojere burnde famɗude duubi e boje **nayeeje** dee. Woodi naamndiido : « Hol to yeewoyten di ? »

Wojere jaabii : « Colli dii, **ndaddoytee** ko to weendu too, Kooba e ngooroondi noon tawetee ko e **cofoyyi** dii.

Kalifa boje dee duwii, yamiri wojere e jahdiido mum yo njah, heddiibe bee, o woppiti dumen.

Wojere e jahdiido mum ngari e weendu nduu, be ngasi ngaska, be cuudii heen. 'Booyaani tan, colli dïi, e sifa **ndiwri** kala puddii juuraade. E sahaa dabbo, di keewi nokku oo. Feere ndee ko waade, no jeewtoowo nii, haa ballo-daa di. Colli dïi, kañumen, nani ndiwa, ina **ciika**, edï ndaarta ndiyam. Wojere e jahdiido mum **tunggi** yeewtere jirwunde. Wojere ina werloo juude, ina wi'a alaa, waawaa wonde, waawaa wonde.

Jahdiido makko ina diwa, ina **denkoo**, werti juude ina wi'a : « Ina waawi wonde, ina waawi wonde, mbele a yiyaani no colli dïi keewiri nii. »

Colli dïi ndartii, ngoni e ndaarde yeewtidoobe dido bee haa di **taartii** be. Woodi e colli dïi wiindu : « Ko ngoo duko woni ? »

Wojere jaabii : « Jaraani naamndaade, dum waawaa wonde, on mbaawaa duum. »

Jahdiido oo wi'i : « Faandu nduu waawaa heewde colli sabu on keewaani. »

Colli dïi njali, ina ndiwa, ina cirka, di mbi'i : « Mbele on njiyaani no min keewiri nii. »

Wojere wi'i : « Jaraani ko eden **njeddondira**, so tawii odon keewi, naatee e faandu nduu haa ndu heewa ! »

'Doon e doon tan, sonndu wi'i **corok** nder, keddiidi dïi ndewi heen, wojere **sukki** faandu ndu.

Wojere e jahdiido mum mbeltii, be cuudi faandu nduu, be **ndaarani** ngaska kaa ngam **sabbaade** toon Kooba. Be padi ko juuti no feewi, Kooba araani, be naati e cofoyyi dii, be coynii eba muynina. Nde be badii, be banti duko, ebe njoofoo horde ndee.

Wojere ina diwa, ina **doyyoo**, ina wi'a : « O yuppataa, o waawaa dum. »

Jahdiido oo ina werloo juude, hebbitii : « Mi jabaani, dum sadtaani, mbele a yiyaani kooba baa no foti ? »

Wojere jaabtii : « A haalii goonga, kooba baa ina mawni, kono ba alaa kosam keewdam horde ndee ! »

Nde kooba nani yeewtere ndee, fa'i toon ngam **laabeede**. O wi'i be : « Hol ko kaalaton haa ko innde am ina yalta heen ? »

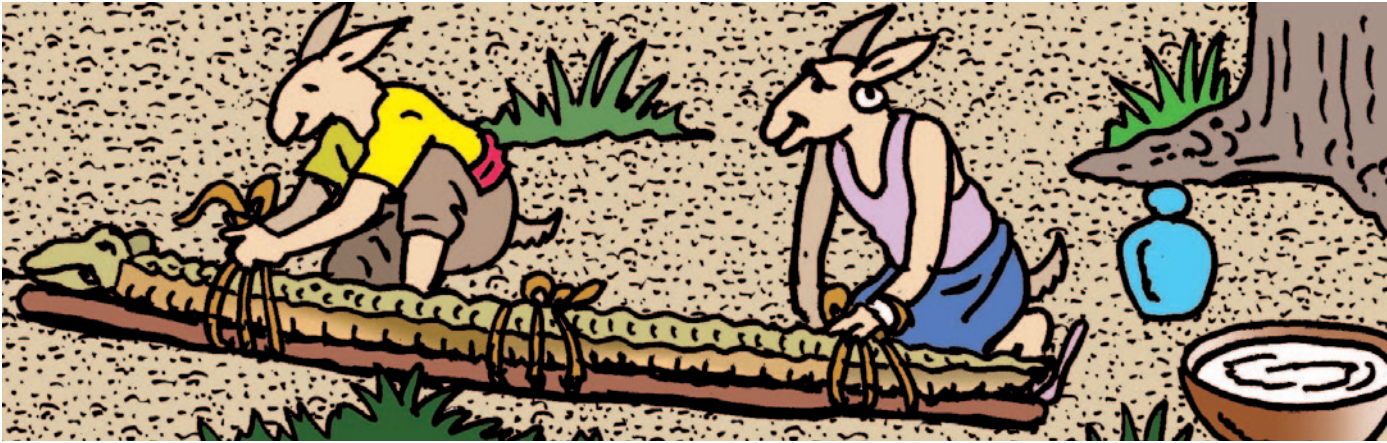
Wojere wi'i mo : « Dum jaraani, sabu a alanaa dum feere. »

Jahdiido oo jokki heen : « Hoto yaaw haalde, baa kooba ina jogii kosam mbaawdam heewde horde ndee ! »

Kooba wi'i : « Odon njawii kam, dum jaraani yeddondirde. »

Wojere banti : « Tawde ko noon tan njiiru-daa, horde ndee nani, ende mawni, ende yaaji. »

Kooba baa mettini, wuurii bannge kala, ba haayii ko juuti, ba tiimni endi dii e horde ndee. Wojere e jahdiido mum ngonni e ndaarde kooba ina yuppa kosam haa horde heewi, be pobbani ba haa ba weltii.

Caggal duum be cooyinii **baajol leydi** ina fa'i e mabbe. Be cuudi sawru nduu mbele **laadoori** ndii ina waasa hulde. Nde ngooroondi ndii badii be, be njokki peeje mabbe ebe njeewta. Wojere **heli daande**, forti junngo ina wi'a : « Ndaar ngooroondi ndii, sawru nduu buri ndi juutde. »

Jahdiido makko moomi hoore mum wi'i : « Mbele a yiyaani ngooroondi ndii no wa'i juutde ? »

Ko be kaalata koo fof, ngooroondi ndii ina **laada** haa yettii be. Ndi wi'i be hol ko innaton kam?

Wojere wi'i mo : « Ko sawru nduu min nanndin maa e **njuuteendi**. »

Ngooroondi fortii, **ñobbii**, wi'i : « On nganndaa kam, pawee sawru nduu. »

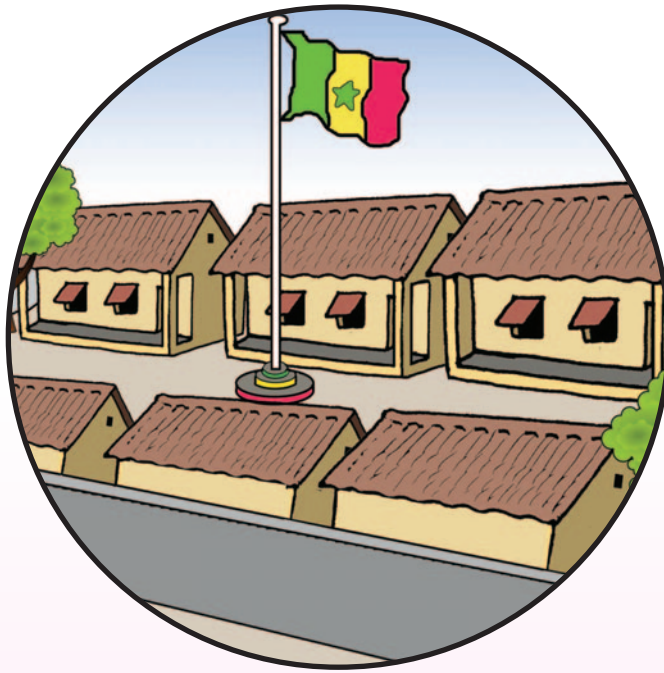
Be pawu sawru nduu, ngooroondi ndii **tufi hoore** mum e cebal ngal, fortii. Wojere e jahdiido mum kabbi hoore ndee, keeci kii e laaci kii haa **tiidi** .

Ngooroondi ndii ina fitoo kono ndi alaa feere. Wojere e gondiido mum njahi to bokki kii pawu kaake mumen. Jahdiido oo ruttii. Booyaani tan, diiraali mawdi mbaadi, Kiyaafi suppitii e yeeso Wojere ina ndaara kaake dee, ina ndaara Wojere. O naamndii Wojere hol no hehiri kosam kooba e no o nanngiri ngooroondi ndii. Wojere haalani mo fof. Kiyaafi wi'i mo : « Ko yoy'-daa koo tan yonii, so mi beydani ma, a burat kam yoy'de. Yaakaare Wojere fof boni.»

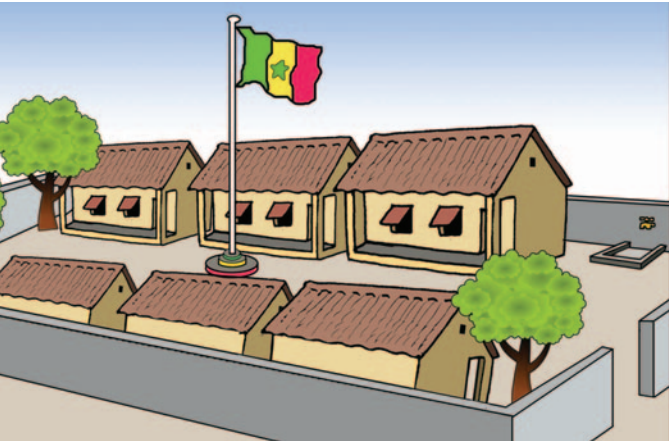
Naamne

1. Hol no Kiyaafi wardi Njabala ?
2. Hol bannge e winndannde ndee holliri Wojere ko keewɗo peeje ?
3. Hol bannge e winndannde ndee anndinta en Wojere ko tiidɗo hoore ?
4. Hol ko mbaaw-ɗon haalde hakkunde Wojere e Kiyaafi caggal nde njanngu-ɗon tinndol maɓbe ?

Nehdi Jam

Nehdi Jam

Jam buri musiiiba. Hay **ndiga** moyfataa so jam alaa. Hay dara timmataa so jam alaa. Wadde ngam waawde **waylude** jamaanu e banngeeji fof, alaa e sago jam ardoo. Ko dum wadi ngam waylo-waylooji ndañee haa aduna deeyfa, alaa e sago jande ardoo. Ndeen jande, kam foti wonde kaborgal burngal doolnude. On nji'ii, maa nehiren jam, ngam ndañen jam aduna. Duum firtaani wonde hare wadataa, haala gasataa.

So en **mahirii** aduna goonga e jam, **koddigal** men maa yood. Duum neddo foti faamde jannginginde ngam dañde jam ko duum feewnata neddo jahdudo e jamaanu. Oon neddo maa waaw teddinde neddo hono mum kam e kala biy Aadama. Ko duum rokkata en aduna deeydo, mahiraado peewal kam e goonga.

Jooni njahen to lekkol Musee Job ngam o janngina en hol no jam jannginirtee.

Dudal Musee Job ina heewi janngoobe. Ebe njahra e hakkunde duubi sappo e didi e sappo e tati. Hikka kalaas Musee Job ko ko wadata eksamee. Kalaas oo ina wadi worbe e rewbe. Kono hikka ko rewbe bee buri heewde fuuf. E rewbe bee ina hebtinee heen : Aysata, Kiristel, Ummu, Koddu, Margoo.... E worbe bee eden mbaawi limde heen : Mammadu, Umar, Bernaar, Alasan, Paskaal...

Dudal Musee Job ngal ina laabi. Huunde kala woni ko e nokku mum. Taabal kala janngoobe dido njoodii heen. Moni kala udditi deftere mum. Kambe fof be kucciti e **alluwal mawngal** ngal. Musee Job ina darii e yeeso mabbe, won e sahaa, o yaha o ara e nder **dudal** hee. Sukaabe bee fof **tarii**, winndannde **arwannde** ndee timmii. Janngoobe bee ene keñii bennude e winndannde jannginge jam.

Janngoobe bee coftat so Musee Joob jannginii jam. Wuurdude e jam ina waddii yimbe fof. Ko ndeen Musee Joob naamndii wi'i : « Hol ko pot-den wadde ngam dañde jam duumiido ? »

Aysata jaabii : « Woppude hare. »

Musee Joob wi'i : « Eey Aysata, kono o naamndii wodbe bee, mbele duum yonii ngam dañde jam ? »

Mammadu jaabii wi'i : « Alaa, wasde hare e haala tan yonataa. »

Kiristeel beydi wi'i : « Dañde jam wonaa tan wasde hare, ina woodi ko addata jam ko wonaa duum. »

Musee Joob naamndii **yeruuji** gaddooji jam.

Kiristeel wi'i : « Duumaade e **heydude** ; jibinat musiiba. »

Umaar beydi wi'i : « Waasde ndiyam laabdam kañum ne jibinat musiiba. »

Ummu ne wi'i : « Waasde nokku safaara jibinat musiiba. »

Musee Joob nde renndini jaabawuuji dii, o wi'i : « Hol dañdo ko beydata ? »

Bernaar wi'i : « Waasde reende taariindi jibinat musiiba. »

Faatel wi'i : « Burondiral leñol ne jibinat musiiba. »

Musee Joob hollirii weltaare faade e jaabawuuji janngoobe bee. Ko ndeen o fodani be pottital godngal.

Ñande talaata kala Musee Job janginta ko **hiisa**. Oon talaata, Musee Job nde timmini winndannde hiisa, naatani janggingol jam. O teskii **coftal** janggoobe bee tigi-rigi. O naamndii ko be njanggi hanki. Ndeen o teskii wonde sukaabe bee njejjitaani ko jibinta jam.

O naamndii : « Hol ko njaggu-ɗon e ko fudnata jam ? »

Alasaan wi'i: « hare **yooro** jibinat waasde yooro. »

Musee Job wi'i : « Ko noon tigi, hol jogiido ko beydata heen ? »

Margoo, caggal nde suuti junngo mum wi'i : « Hare ñabbuuli daabooji jibinat jam. »

Eey kay Margoo, ñabbuuli daabooji njibinat fitina kam e waasde deeyal e nder leydi.

Hol ko mbaaw-ɗen beydude heen ?

Paskaal wi'i : « **Yurmondirde** hakkunde men jibinat jam. »

On njaaraama sukaabe, on tiidniima, jam ko haaju yimbe fof. Jooni, ngudditee deftere mon e hello cappande joyi e didi, mbaɗon ndee ekkorde.

So on njoofnii, puɗɗo-ɗen winndannde joljole hanki.

Ñande alarba, Musee Joob, caggal nde salmondiri e janngoobe bee, ko winndannde hiisa e hakkille o **fuddorii**. Janngoobe rewbe buri softande nde. Aysata, Kiristeel, kam e Ummu ene njidi nde no feewi. Bernaar kam e Paskaal to bannge worbe, ina njidi hiisa e hakkille. Ko duum wadi so Musee Joob **betii** janngoobe bee, ko kambe ngardotoo. Nde o gasni e winndannde hiisa ndee, Musee Joob artii e winndannde jannginde jam. Ko ndeen, o fuddii betde ko janngoobe bee kuñii e jannde jam. O teskii **wakkilaare** janngoobe bee. Rewbe no mbakkilii. Worbe bee kadi keedaani caggal. Hannde Musee **anniyii** jannginde ko ko yowitii e « mahde neddo jahdufo e jamaanu. » Janngoobe bee ina katojini e ndeen winndannde no feewi.

Hade Musee Joob fudfaade winndande « mahde neddo jahduo e **jamaanu** », o naamndi so janngoobe be parii.

Be mbiidi kambe kala : « Eey min parii musee. »

O fawti heen : « Hol ko damini-don feewnata **kodki** ? »

Salimata wi'i : « Yurmaade burdo **lohde**. »

Musee wi'i : « A jaaraama, mo wuuri bura. »

Doon tan sufle wutti ngam anndinde be poftel yontii. Musee Joob wi'i yo be njaltu. Woodi e sukaabe hee yaroybe. Beya njahi galleeji mumen **hacitoyaade**. Heddiibe bee ngoni e fijde e nder lekkol hee. Jannginooobe lekkol bee kamen ndenndi njoodii e les lekki. Rewbe tato ene njeyaa e mabbe. Inde mabbe ko Madam Njaay, Madam Sow e Madam Jallo. Jannginooobe worbe bee ko nayo : musee Joob, musee Faal, Musee Gomis kam e musee Juuf. Gardiido lekkol oo hikka ko debbo. Innde makko ko Madam Bah, kanko noon ko o jidfo golle dee.

Nde waktuuji sappo e go'o pawi **hojomaaji** cappande tati, gardiido lekkol oo wutti liital. Janngoobe bee fof njahi mbađoyi **gorowocci** e yeeso kalaas mum'en.

Jannginoowo kala wi'i janngoobe mum yo naatir gooto gooto e nder kalaas. Musee Joob jokki winndannde janngingol jam. O naamndii hol to be tolninoo ?

Sammba wi'i : « Yurmeede burđo lohde. »

Musee Joob wi'i : « Moyy'ii, hol ko mbaaw-đen beydude heen ? »

Jeynaba wi'i : « Hoto en pamđin hay nedđo gooto. »

Musee Joob jokki, wi'i : « Moyy'ii Jeynaba! Hol ko mbaaw-đen beydude heen kadi ? »

Abdu wi'i : « Mbaasen hersinde kala **aadee** »

Musee Joob woni e yettude : « A tiidniima Abuu ! »

Ndeen Salimata beydi heen : « Mbaasen yawde hay gooto. »

Musee Joob weltii wi'i : « Onon, ko on jaambareebe, so yimbe kala ñemmbuno on, jam duumoto. Jooni kam mbađee ekkorde. »

Ko ñande Alkamisa ndee musee Job foti fudɗaade jannginde **maantorɗe** leydi ndii.

O naamndii mbele yimɓe kala ngardii.

Aysata suuwti junngo wi'i : « Hannde kam rewɓe ɓee fof ngarii. »

« Hol mo tawtoraaka e worɓe ɓee hannde ? »

- Alasaan, caggal nde suuwti junngo, wi'i : « Hannde worɓe ɓee fof ngarii. »

Ko ndeen o fudɗii winndande **hesere** ndee.

Leydi kala e aduna hee ina jogii maantorɗe. Ko ɗuum **saabii** leydi men Senegaal ina dañi maantorɗe **tuugnɗe** paarnɗe. Deen maantorɗe eɗen poti ɗe hormaade.

- Hol kaalanoowo mi heen maantorɗe wootere ?

Paskaal wi'i : « araaraay, walla mbi'en daraapoo leydi ndii. »

- A jaaraama Paskaal, daraapoo leydi ndii eɗen poti ɗum teddinde.

E hol godɗum, musee Job werlii naamndal godngal ?

- Aminata wi'i : « Jimol bakkol ngenndi ndii »

- Eyyoo Aminata, eɗen poti teddinde jimol bakkol leydi men.

Musee Job siftini ko hebaa janngeede koo, duum woni daraapoo leydi kam e jimol bakkol leydi ndii. O naamndii sukaabe bee hol maantorde godde be mbaawi beydude heen.

Janngoobe bee fof cuuwti juude. Musee Job **teskii** wonde kambe fof ebe njidi jaabaade. Ko ndeen kadi o teskii wonde ko janngoobe worbe bee buri softude.

O naamndii Umaru : « Hol maantorgal leydi godngal nganndu-daa ? »

Umaru wi'i : « **Ngootaagu** leydi »

- A jaaraama Umaru! Eden poti teddinde ngootaagu leydi.

Maantorde kaalaade doo dee ina poti taweede e kala nokku mo yimbe ndenndata. Ede njiyee e comci dadiibe boornotoo dii. Ina jeyaa e mabbe reenoobe nder leydi, been ko poliisee'en. Reenoobe **keeri** hakkunde leydi men e leydeele godde, been ko **koniŋkoobe**.

- Hol e mon jidfo wonde polisee walla koniŋke ?

Kalaas oo kala suuwti juude, worbe e rewbe fof. Musee Job faami won ko waylii e rewbe bee.

Ndeen, rewbe ko golle janningol walla golle doktoraagal burnoo softande. Jooni jamaanu ina waylii. Rewbe natti yidde joodaade e nder galleeji.

Ndutto-den jooni e janningol jam. Ina jeyaa e **njiilawu** jam, reende **jeyi dental**. Ina jeyaa e yiilaade jam, reende jawdi jaambuurr.

Waasde **tunwinde** jibinat koddigal moyƴal.

Reentaade bonannde jibinat jam.

Waasde yettude **ngalu** njananu ina jeyaa kadi e ko jibinta jam.

Aduna deeydo, dañdo jam ina addana hebde hakkeeji mum wada fotdeeeji mum. Duum rewata ko e nguurrndam moyƴam e safaara timmuɗo. Ina yahda kadi e janninginde sukaabe, reende be e dowde be. Been sukaabe ina poti teddinde mawbe kam e maantorde leydi ndii. Duum noon firtaani wonde so aɗa yiiloo jam, a mubbat hunuko maa e huunde kala, hay so tawii ko fenaande.

E oo jamaanu hannde, so a yidii dañde jam, a wadat jam, njidanaa yimbe jam, sabu ko e jam huunde fof dañotoo.

Naamne

- 1 Lim eleweebe diɗo rewbe e eleweebe diɗo worbe wonbe e kalaas Musee Joob ?
- 2 Hol ko Musee Joob buri jannginde e nder yontere ndee ?
- 3 Hol ko waasde timmal nedɗo waawi jibinde e ngurndam aadee ?
- 4 Hol ko wadi jannginde jam wadde faayiida ?

Danngal Ñokor to Fuuta

Danngal Ñokor to Fuuta

Ñande heen Ñokor ko subaka law ummii sabu o yiɗaa ooreer Fuuta woppa mo. O heblanii danngal ngal ko nde dendiiko biy kaawu makko Soogi yahi Haawre sara Semme. Demmba ko « Faraysenaajo » potɗo mahde toon galle, totti mo golle dee. Demmba wonii wuro Manta-Lasolii duubi sappo hade mum artude Senegaal. No woowi wiyeede nii : «Ko fibnde dannotoo kono ko **pellital** artirta. » Bidɗo Semme oo ina heblanoo **dewgal**. Ko dendiiko Mariyam be njogori rokkude mo. Omo yidi hodnude mo e galle **joodɗo haa maayi**. Ko duum tan buubnata bernde makko ko o tampi Faraas koo ngam renndinde kaalis mo o addori. Golle dee pamɗaani, ko dum wadi Soogi noddude Ñokor yo ar walla mo. Ñokor seereer Siin oo weltii no feewi e yahde Fuuta to **dendiraabe** mum haalpulaar'en. O meedaa iwde Ñaakaar wuro makko. Ko e tele tan o yi'i mbaadi Fuuta kam e hol no yimbe koddiri toon. O heblii danngal ngal no feewi, o yejjitaani kabirde makko. O waynii koreeji makko e sehilaabe makko. Yimbe nduwii yo o yah e jam.

Arđo, sofeer pullo dognoowo kaar Fatik faade Fuuta ko o kaaloowo demngal seereer laabngal. O wi'i ko o booyi Fatik koo saabii o nani demngal « **maccube makko** » ngal no feewi. E nder oto oo, Ñokor ina joodii caggal Arđo e palasuuji yeeso. Omo yeewira gite beltiido, gese, puđi kam e ledde besnooje ellee diddondirooje. No be ngoddirata nii, ladde ndee woni e waylaade. Ñokor teskii wonde no be buri balloraade rewo kala, ledde na bura ustaade. **Jeereende** mawnde lollirnde Saharaa wonde Moritani woni e naatde Senegaal te Fuuta woni damal mum. Ñokor yiili hoore wi'i e bernde mum : « Duum kam eden poti dum ummanaade gila diwaani juude. » Arđo yeccitii, itti Ñokor e mijjo mum wi'i mo : « **Dendi** hol to njahataa e Fuuta ? » Ñokor leeli jaabaade. Arđo ruttii wi'i « Dendi mbele ko a muumdufo ? Mbele a nanii kam ? » Ina waawi Ñokor nanii sofeer oo kono o siftorii ko o jannginanoo lekkol : ina hadaa yeewtidde e sofeer gondo e dognude. Arđo ruttii wi'i mo : « Moyyii !

Ko mi jidnoodo tinndinde ma tan to mbaaw-daa dañde lacciri e kosam mbeldam to Fuuta. Ñokor jaabii wi'i : « Ko a jidfo nanngude mi **caalitgol** tan. Lacciri e kosam kam, ko Siin buri heewde.»

Ardo jokki yeewtere hakkunde mum e Ñokor. Oon dogi yeewtere ko juuti mbele omo dogna o woppa yeewtere ndee kono ronkii, o **wondaaka**. Nde o dogni seeda tan o wi'i kadi : « Ñokor so en njettiima Fuuta tan maa a anndu pullo woni laamdo seereer. Duum ko gila e taaniraabe haa hannde. »

Ñokor jaabii wi'i : « Laamdo pullo so yettiima Fuuta, maccube mum fof poti ko jabbaade. Ebe poti mo kadi jabboraade no laamdo jabbortee nii. Ko buri moyyude e welde e Fuuta be poti mi rokkude. Ko mi potdo ñaamde haa mi haara, mi leloo e leeso daatngo, maccube am bee ene **kodana** mi. »

- Ko taaniraabe men ngaddi dum. So be njeeyno maccube amen seerereebe bee fof, a wonataano doo e tampinde mi.

Dognu ngaccaa haala, walla mi totta oto oo goddo. Kala ko pullo jogii, seereer jeyi. Ada foti anndude mi yobataa paas. Ardo **herkiti jaleede** wi'i : « So en njettiima tan mi yeey maa. Seereer e ñaamde ko weli, ee bone ! So a yettiima, ko kedde amen ñaamataa. »

Ina wayi no ko hakkunde jamma ɓe njettoyii Semme. Oto oo paanii e laawol. Ñokor wallii Arɗo no feewi e **peewnitgol** oto oo, sabu o wonii mekanisee seeda hade makko janngude masoŋ. Ko nii **dendiraabe** diɗo ɓee ngoowondiri no feewi e laawol hee. Arɗo naamnii Ñokor : « Mbele aɗa anndi galle mo pot-ɗaa jippaade e Haawre ? »

Ñokor wi'i : « Alaa, kono Soogi wi'iino mi so mi yettiima, yo mi noddu mo e telefon makko o arana mi. E sahaa ɓe njettii oo, Ñokor waawataa noddude Soogi. Arɗo weltii tigi rigi **jippinde** Ñokor galle mum. O wi'i mo : « Dendi am ar mbaalaa galle am haa subaka nde njahaa Haawre. E oo sahaa yimɓe wuro ngoo leliima etee laawol ngol nibbidii. »

Ñokor jaabii mo wi'i : « Dendi am mi yiɗaa tampinde ma. Accu tan mi etoo yahde. » Arɗo wi'i mo : « Muk Ñokor, galle am ko galle maa. Enen fof ko en biɓɓe Senegaal. Aɗa foti anndude miin mi nanngii ma **biy-neene.** »

Ñokor jabii jooni ko Ardo ñaagii koo. Ardo **weltii** no feewi yahdi e makko haa galle. Nde be njettii debbo bodeejo, njool, debbo sewde **jabbi** be. Innde makko ko Salamata, ko o joom suudu Ardo. Nde o salmondiri e Ñokor haa gasi, o rokki mo ndiyam laabdam e pot laabdo. Ñokor yari haa domditi wi'i : « A jaaraama kordo am. »

Salamata moosi wi'i mo : « Miin mi jabbete tan kono ada anndi wonde ko e galle laambe maa ngon-daa. »

Nde Ardo e kodo mum pooftii haa booyi, debbo Ardo addi **lacciri e haako** kam e horde kosam. Do be puɗɗii ñaamde tan Ñokor wa'i no **condiido** nii.

Ardo wi'i mo : « Dendi am waf seese tan, lacciri ndii heddoto. Mido anndi wonde ko a keyɗuɗo kono ma a ñaam haa kaaraa sabu so gasii a beydante. »

Ñokor wi'i mo : « Mi annduno a wi'at ko lacciri ndii sonndi mi. Kono noon so ko Alla, welii etee heewii. »

Salamata wi'i mo : « Hiirto haa kaaraa. Sahaa nde njid-daa fof haalan am mi rokku maa kosam. Dam kosam ko kesam. Ko e oo kikiide hee dam biraa e be'i am. »

Nde be kiirtii haa gasi Ardo addi dennde mawnde. Nde o lawyi nde haa o gasni o wadi nde e palaat o eebi nde eebe tati. Eebre wootere ndee o rokki nde Ñokor, wofnde ndee o rokki nde Salamata, o **heedorii** heddiinde ndee.

Nde Ñokor ñaami haa booyi seeda wi'i : « Maccube am bee ko yidbe warde mi kono mi jabataa. Reedu am nduu heewii tep. Mi waawaa heen beydude hay dara. Bernde am buubii. Mi duwiima yo jam e arsuke duumo e galle mon. Yo Alla beydu cellal e besngu nguu. Yo Alla barkin jande sukaabe haa be ndañana on nafoore janngo. Doo do ngon-mi, ko mi tampudo etee mi ñonjii. So mido waawi fooftaade seeda moyfat. »

Ardo wi'i mo : « Hade maa leloyaade fad mi wadan maa ataaya.»

Ñokor wi'i : « A jaaraama dendi am. So mi yarii dum tan mi daanotaako ; dum bonnat doyingol am. Yaafo mi tan ! »

Nde o yetti njaatige makko e joom suudu mum, Ñokor yahi suudu ndu foti waalde nduu. O leli tan o daanii.

Nde be pini subaka, Ñokor ummii buubtii, waynii yidi yahde. Ardo wi'i mo : « Binngel neene, so a yahii a hacitaaki, maa mi tikkane tigi rigi ! Fad haa joom suudu am feewna kacitaari haa gasa. » Ardo joofnu tan Salamata feeñdi e palaat, e kaasuuji e kafceer. Nde o salmondiri e Ñokor o yahi o artidi e palaat godfo badfo looci didi mburu “**tappa lappa**” kam e butel njuumri. »

Ñokor wi'i : « Onon kam mbido ni tampina on dey ! Dum fof jaraani. So mi yahii Haawre maa mi hacito toon. »

Salamata wi'i mo : « Alaa, dendi am, hacito haa kaaraa, njahaa, dum buri. So wonaa duum, mi tikka. Etee laamdo maa so tikkani ma, ina waawi yeeyde ma dee ! »

Ñokor wi'i mo : « Accu tan mi yaawa hacitaade hade maa yeeyde mi ! »

Kambe fof ndenndi be kacitii. Ardo wi'i : « Ada anndi duum doo ko ko weli haa maayi ! Dendiraagal ina weli etee **feewnat** hakkunde yimbe, adda jam e leydi. Hakkunde pullo e seereer dum booyii etee yo Alla nawru dum yeeso. Ñokor, bernde am buubii, ko njab-daa waalde doo koo. A hollirii jooni ko en bibbe yumma. So a yottiima Haawre yah galle kaaw am Baydi Sow ngam nganndondiraa e besngu makko. Maa mi noddu mo mi haalana mo, ada ara toon. »

Nde Ñokor hacitii haa gasni, waynondiri e Arđo, yetti mo kanko e joom suudu makko no ƒe njabƒorii mo nii. Arđo duusi mo wi'i afo mum gorko yo naw mo e saret. Nde o yettii o tawi Soogi ina mo **fadii to caali** jakkaa. Galle Demmba'en ina **huccondiri** e caali jakkaa kii. Nde ƒe naati e wuro, ƒe tawi Demmba e miñum Aagiibu ene mbađa ataaya e les lekki niiwaakiin. Soogi jabƒii ƒe, ƒe calmondiri haa sadi joofi. Aagiibu wi'i : « Min ndañii maccuđo gođđo kadi e nder wuro ngoo. Mahngo Demmba ngoo yaawat timmude etee min njobataa hay dara. » Ñokor jaabii mo wi'i : « Ina wa'i no jooni mi jabii sabu ko njii-mi Semme koo wadii haa mi nattii waawde tooñde on. Ko sofeer oreer oo jippini mi hanki jamma. Ko toon mbaal-mi, alaa ko o wađanaani mi kanko e joom suudu makko. Yimbe Fuutaŋkoobe ko yimbe moyyube. » Soogi wi'i mo : « A yi'aani hay dara! A yi'ii ndii **ndamndi** kumaandi too, aan jeyi. Demmba wi'i ko kayri njabƒorto-maa-mi. » Demmba eewnii wi'i : « Eyyoo ! Kođo ko teddinde tan nganndu-mi heen. On ƒaccu gure mon ngar-đon to laamđo mon, **alaa e sago** min nganndina wonde ko minen njeyi on. Etee emin njidi nganndon wonde ko e wuro mon ngon-đon. »

Nde ɓe ngottii, **sehilaabe** Aagiibu ɓee, Masek e Ñokor, ngari wuro. Gooto e maɓɓe, Jibi Taal ina jeyaa e wallooɓe Soogi e golle ɗee. Nde o gasni salmondirde e Ñokor, o wi'i : « Wuro amen nani, ko miin gooto woni hakkunde maaje. So a yidii Ñokor aɗa waawi arde ngonaa wuro amen. Suudu ndu hoɗaaka nani toon. Hay nedɗo alaa heen. Hodi galle amen, ko miin e neene am e joom suudu mawni am. Miñi am ina jannga iniwersitee to Ndar. Mawni am mo joom suudu mum woni e wuro amen oo, nani Gaboŋ. » Ñokor yeccitii yeewi Soogi, oon ruttii wi'i : « Miɗo ɗaminii wonde ɗuum ina waawa wonde sabu fotɓe duubi ene mbaawi wondude. »

Demmba yɛɓti konngol wi'i : « Ɗii galleeji ɗiɗi ko galle gooto. So weliima njahaa galle Taal'en. Yummum Jibi ko miñum neene am, etee miin ko mi mawniibe, Yero gondo Gaboŋ oo ko **sehil am kaadtudi**. »

Ñokor wi'i : « Mi jabii, mbaɗen noon. Jibi a jaaraama e ko mbaɗ-ɗaa koo, a welnoto to mi noon, aɗa anndi ko mi laamɗo maa. »

Jibi jali wi'i mo : « Eey mi jabii ; mbido anndi galle men jirwat. »

Nde be calmondiri haa joofi, jibi holli Ñokor suudu mum. Nde Ñokor naati e suudu mum, o haawaa. Jibi kam hebliino **gargol** Ñokor ngol. Alaa ko ñakki e nder suudu hee ! Kala kabirde Ñokor **hatojini** fof nani heen. Suudu nduu ina wadi tele e wantilateer. Deen kabirde ko kuuraa naange **hubbinta** de. Be pawu e dow leeso ngoo darap, sarbet, kam e musuwaaruuji kesi pul. Be ngaddani Ñokor palaat kaasuuji, pot kafe kam e pakket suukara. Ñokor noddii Jibi wi'i mo : « Aan Jibi mi anndii ko a keblunoodo dūm, **booyii**. Duum kam burtii ! Miin mi yidaa on tampinde. »

Jibi wi'i mo : « Ko neene am wadi fof. Nde kaal-mi ngoo miijo o wi'i mi : « Hakkunde seereer e pullo ko teddungal tan heyi heen. No teddinir-ɗaa Ñokor fof, eto haa kodɗigal mon yooda. Taaniraabe mon ko gootum. Seerereebe ko Fuuta ngummii. Dendiraagal hakkunde men e mabbe toon fudi. Ñokor miijii wi'i : « Hay gooto fotaani yeewde haa dūm iwa hakkunde seereer e pullo. »

Naamne

- 1 Hol to Ñokor fa'i e hol ko o waɗata toon ?
- 2 Hol ko woni dendiraagal ?
- 3 Mbele Ñokor ko Semme fa'i ?
- 4 Mbele Ñokor kam e Soogi ndenndata suudu ndu ɓe koɗata ?
- 5 Hol ko saabii hakkunde seereer e pullo fotaani iwde ?

Ce livret gradué a été conçu et imprimé grâce à l'appui généreux du peuple américain à travers l'Agence des Etats-Unis pour le Développement International (USAID).

USAID
DU PEUPLE AMERICAIN